

LÄRARHANDLEDNING  
**FLICKAN OCH  
VILDPÄRONEN**

BACKA TEATER 2025



Illustration: Jens Fänge

064

**BACKA TEATER**

## HEJ

En personlig, dokumentär och poetisk föreställning om att bli till genom berättandet. Om att överleva, genomleva och växa upp. Om att tvingas lämna och hitta tillbaka till något annat, om klass och omöjliga möjligheter. Om makten i språk, i ord och i berättande.

Eleftherias mor Kiki fick aldrig gå i skolan. Under uppväxten förblev bokstäverna mysterier. Hemliga krumelurer. En gräns mellan henne och de initierade. Men sagorna som ekade inom henne behövde komma ut, få liv och berättas vidare. Ett behov så tvingande att Kiki uppfinner ett eget alfabet. Och sagor blir nedtecknade som endast Eleftheria och hennes syster kan läsa.

*Flickan och vildpäronen* är en personlig och poetisk föreställning om en mor som växte upp i en flyktingby i norra Grekland, bebodd av armenier fördrivna från Turkiet. Det var en plats präglad av stenar och tobaksplantor, en mellanvärld för dem som varken ansågs vara greker eller turkar – en plats där överlevnad krävde hårt arbete. Föreställningen berättar också om moderns barn, som tvingades lämna sin hemby för att följa sina drömmar långt bort från den fräna tobaksdoften. Och hur hennes mors sagor om överlevnad gav henne trygghet på vägen.

Välkommen till Backa Teater och *Flickan och vildpäronen*. I den här lärarhandledningen ger vi några ingångar och övningar till att prata vidare om föreställningen tillsammans med dina elever. Men som alltid kan ni självklart bara komma hit och uppleva tillsammans.

Med varma hälsningar  
Erika Isaksson, projektledare barn och unga  
erika.isaksson@stadsteatern.goteborg.se

DEL 1

**INNAN**

**FÖRESTÄLLNINGEN**

## INFÖR DITT BESÖK PÅ BACKA TEATER

Inför ditt besök på Backa Teater har vi i lärarhandledningen samlat ingångar, frågeställningar och övningar kopplade till föreställningen *Flickan och vildpäronen*. Det finns inga krav på att du som lärare behöver fördjupa temat innan eller efter ni besöker oss. Det vi rekommenderar är att du innan besöket förbereder eleverna på vad scenkonst är. Att det sker live, att ni som publik är central för föreställningen, att det är en kollektiv upplevelse som varken går att pausa eller spola tillbaka.

Det viktigaste är att eleverna vet vad de ska se, en föreställning som heter *Flickan och vildpäronen* och de förhållningsregler som finns såsom att stänga av mobiltelefonerna, inte ha med godis och dricka i teaterrummet, att visa hänsyn till publiken och de som står på scen för att alla skall få en så bra upplevelse som möjligt.

En föreställning kan väcka en massa känslor och frågor. Efter föreställningen finns det möjlighet att möta skådespelarna i vår foajé för att prata om upplevelsen.

### Var ligger Backa Teater?

Backa Teater ligger på Lärdomsgatan 1C på Lindholmen. Hit kommer du enklast via buss eller båt.

Bland annat buss nummer X1, 16, 19 och 21 går till hållplats Lindholmen.

Från hållplatsen tar det cirka 5 minuter att gå till teatern.

Älvsnabbaren färja 286 tar du från Stenpiren till Lindholmospiren, resan är gratis och går var 8:e minut vardagar mellan kl. 07.00-18.00.

Älvsnabben färja 285 går mellan Lilla Bommens Hamn -> Stenpiren -> Lindholmospiren -> Slottsberget -> Eriksbergs färjeläge -> Klippans färjeläge. Hållplats till Backa Teater är Lindholmospiren.

### Behöver jag komma i tid?

Du behöver vara på plats på teatern i tid och gärna 15 minuter innan föreställningen börjar. Om det krånglar på vägen till teatern så ring till 031 708 71 01 så försöker vi anpassa tider.

**Hur gör jag med mobilen?**

Vi har mobillådor där du som lärare kan samla in klassens mobiler och sendan låsa in i skåp i vår bemannade foajé. Det är viktigt att tänka på att de telefoner som tas med in i salongen är avstängda och att det inte är tillåtet att ta kort eller filma under föreställningen.

**Måste jag hänga av mig jackan?**

Det är trångt i salongen och alla jackor och väskor lämnas i foajén.

**Ska jag ta av mig skorna?**

Skorna får vi behålla på hela föreställningen.

**Får jag äta godis och ha med dricka in i salongen?**

Det går bra att äta medhavd mat och dryck i vår foajé. Om ni önskar stanna kvar och äta matsäck efter föreställningen, vänligen meddela oss i förväg. Observera att mat och dryck inte är tillåtna inne i salongen.

**Om jag behöver gå ut under föreställningen, hur fungerar det?**

Om du behöver gå ut under föreställningen så ber vi dig att göra det så tyst som möjligt. Du går ut samma väg som du gick in. Det finns alltid personal i foajén som hjälper dig in igen.

**Tillgänglighet**

Backa Teaters entré och scen är i markplan. Vi har hörhjälpmedel i form av ljudförstärkande hörlurar alternativt hörselslinga. Vi syntolkar samt textar föreställningar vid enstaka tillfällen under spelåret. Behöver du som lärare ytterligare information kring våra föreställningar för att skapa ett så bra möte som möjligt för dina elever så tveka inte att höra av dig.

## TEATER

Teatern är en av de få platser där vi tillsammans som individer upplever något som bara händer här och nu och aldrig mer. Det finns varken pausknapp eller möjlighet att spola tillbaka, hoppa framåt eller exakt återskapa ögonblick. Teatern är en plats där vi kan möta andras historier och kanske även få syn på oss själva där vi minst anade det. I mötet med det okända, tillsammans med andra, kan vi växa som människor.

Ordet teater kommer från grekiskans *the'atron*, ett ord som till en början betecknade åskådarpplatserna eller publiken. Ordet *the'atron* kommer i sin tur från ordet *thea'omai* som betyder betrakta. Idag är ordet främst sammankopplat med talteater.

Teater har använts till allt från att proklamera religion till att utforska skörheten i att vara människa i relation till andra. Som form har teatern tusentals år på nacken och är ett sätt att samtala om vår existens och tiden vi befinner oss i. Än idag spelas dramer som skrevs under antikens Grekland. Pjäser vid namn *Antigone* eller *Medea* tolkas utifrån den plats och tid skådespelet nu utspelas i. Nya berättelser skrivs, dramatik formade av och för vårt absoluta här och nu.

Idag finns få rum som det som scenkonstupplevelsen skapar. Ett rum där du tillsammans med andra under en begränsad tid upplever något som inte går att återskapa, pausa eller reproducera. En händelse där du som publik spelar en avgörande roll, där en föreställning tar form i energi och känsla inte bara utifrån hur skådespelarna rör sig, hur ljuset ger känsla och fokus eller hur scenografin ramar in verket. Upplevelsen blir till i samspelet mellan scen och salong, hur fokus tas och ges i rummet. Konsten är det som uppstår i mötet mellan scen och salong, mellan publiken och skådespelarna. Scenkonstverket är för dig i publiken en möjlig reflektionsyta, en spegel du studsar dig själv emot. Dina upplevelser baseras på dina erfarenheter, ditt tycke och smak, med andra ord är en konstupplevelse alltid subjektiv.

Att skapa ett scenkonstverk, en produktion, på en institutionsteater som Backa Teater är i mångt och mycket som ett grupparbete där flertalet olika funktioner, specialister inom sitt fält, skapar verket utifrån en konstnärlig idé. Varje detalj, från affisch till hur starkt ljuset lyser på scenen, är testad, diskuterad och bestämd. Den finns där av en anledning.

## VAD ÄR TEATER?

- Har du upplevt att gå på teater tidigare? Hur var det?
- Vad är skillnaden mellan teater och film?
- Varför skall en se teater?
- Finns det en skillnad i hur en upplever saker om en gör det tillsammans med andra än om en är själv?
- Hur är det att vara publik på en teater, är det skillnad från till exempel att gå på bio?

## LECTURE PERFORMANCE/PERFORMANCE LECTURE

Lecture performance, eller föreläsningföreställning, är en form av scenkonstföreställning som blandar vetenskap och konst. Det är en form som spränger gränserna för vad föreläsningar kan vara och använder scenkonstens performativa möjligheter att vända och vrida på begrepp, sanning, känslor.

Formen är gammal. Redan på 1700-talet användes Lecture Performance inom naturvetenskapen. Men vår tids föreläsningföreställningar tar avstamp i 1960-talets experimenterande i gränslandet mellan akademien och konsten.

Till skillnad från exempelvis TED-talks öppnar Lecture Performances för större tolkningsmöjligheter, där publiken utmanas med hjälp av scenkonstens möjlighet till performativitet, poesi och interaktion.

MELLANFÖRSKAP var ett av de svenska nyorden 2014. Ordet beskriver känslan av att leva med två kulturer och inte på riktigt tillhöra någon. När samhället förväntar sig att du skall vara på ett särskilt sätt på grund av ditt ursprung, färgen på ditt hår eller ditt namn.

Vad har du för erfarenheter av mellanförskap?  
Hur tror du mellanförskap påverkar människor?





# VAD ÄR DIN HISTORIA?

Flickan och vildpärönen är en dokumentär föreställning som baseras på Eleftheria Gerofoka och hennes mamma Kikis liv. Allt du hör, allt du ser, är verkligheten. Från bilderna som visas till skrivboken med Kikis sagor. Från de torkade tobaksbladen till doften av kanel som slingrar sig genom luften och träffar dig.

Att skapa scenkonst där inte bara idén löst baseras på verkliga händelser, utan där känslor och handling ligger djupt rotade i de som intar scen är utmanande för såväl medverkande som för publik. Hur öppen skulle du kunna vara med din egen bakgrund? Dina innersta hemligheter?

Här har vi samlat ett antal övningar i att gestalta din egen historia.

## TANKEKARTAN & SJÄLVPORTRÄTTET

### Steg 1

Skapa en tankekarta över ditt liv med rubrikerna MINNEN, PLATSER, SPRÅK. Ge varje bubbla en egen färg. Ge varje minne, plats och språk en nyans av sin grundfärg.

### Steg 2

Skapa ett självporträtt. Placera in var i din kropp dessa minnen, platser och språk finns med hjälp av din färgpalett.

## SKRIV UTIFRÅN ETT FOTO

Ta med dig ett personligt foto. Använd det som utgångspunkt i att skriva en kortare personlig text.

Börja med att beskriva platsen så ingående du kan. Vilka färger, former och ljus finns? Gå vidare med att beskriva vilka människorna är, exempelvis ålder, utseende och uttryck och avsluta med att beskriva relationerna du ser i bilden.

#### SOMMARPRATET

1959 den 29 juni sändes det första Sommar i Sveriges Radio. Ett radioprogram där en gäst får prata utifrån valfritt tema och musiklägga programmet. Det kan röra sig om allt från vetenskap till ytterst personliga berättelser. Programmet sänds kl. 13.00 med start på midsommardagen.

Skriv ditt eget sommarprat och spela upp i klassen.

#### DOKUMENTÄRFILMEN

Intervjua din omsorgsperson utifrån valt tema. Klipp ihop till en kortfilm.

Förslag på teman: FLYTT, UPPBROTT, HEMLIGHET, MELLANFÖRSKAP, KÄRLEK

#### MUSIK & RÖRELSE

Finns det en låt som din mamma (eller valfri annan omsorgsperson) älskar/älskade. Hur låter den? Varför älskar hon den? Hur dansar hon till den?

Vågar du dansa med henne?

Sätt på hennes låt och bjud upp.

#### FUNDERA:

Hur skulle du vilja bli bemött av en publik när du presenterar ditt verk?

Vad skulle du våga berätta för en publik?

DEL 2

OM

FÖRESTÄLLNINGEN



MEDVERKANDE

## VASILIKI "KIKI" GEROFOKA

Kiki är pensionerad tobaksodlare, jordbrukare, städare och sagoberättare. Hon fick aldrig gå i skolan, aldrig lära sig att läsa och skriva. Men längtan efter ett skriftspråk drev henne till att konstruera ett eget alfabet. Ett alfabet som bevarar hennes sagor till en eftervärld.

MEDVERKANDE

## ELEFThERIA GEROFOKA

Eleftheria Gerofoka är född och uppvuxen i Grekland. Hon är utbildad vid scenskolan i Aten och har medverkat i flera teateruppsättningar både i Sverige och internationellt.

Eleftheria är initiativtagare och medskapare av föreställningen som baseras helt på hennes och hennes mammas historia.



## OM FÖRESTÄLLNINGEN

Här följer en kort resumé av föreställningen *Flickan och vildpäronen*, tillsammans med frågor kopplade till dess innehåll.

I *Flickan och vildpäronen* möter vi Vasiliki ”Kiki” Gerofoka, en pensionerad tobaksodlare, jordbrukare, städare och sagoberättare. Hon fick aldrig gå i skolan, aldrig lära sig att läsa och skriva. Men längtan efter ett skriftspråk drev henne till att konstruera ett eget alfabet. Ett alfabet som bevarar hennes sagor till en eftervärld.

Vi möter också Eleftheria Gerofoka, Kikis dotter. Hon är utbildad skådespelare vid scenskolan i Aten och har medverkat i flera teateruppsättningar både i Sverige och internationellt.

Eleftheria är föreställningens språkrör, röst och motor. Hon pendlar mellan att prata på svenska, engelska och grekiska. Grekiskan är som att svälja ett glas vatten, det porlar genom henne. Språket som hon alltid burit med sig. Engelskan är språket som öppnade dörren till den internationella teaterns värld. Svenska är språket som hennes son pratar, ett språk hon började lära sig när hon var 35 år.

### FRÅGOR:

Hur många språk har du?

Vilket språk drömmer du på?

Varför finns språk?

Eleftheria berättar om sin mamma Kiki, om hennes uppväxt och om sin egen. Om att växa upp i fattigdom och utsatthet i en flyktingby i Grekland. Kiki fick aldrig gå i skolan, hon lärde sig aldrig att läsa eller skriva. Men hon berättade alltid sagor, vävde berättelser om vardagen, fattigdomen, naturen och magin.

Som berättelsen om *Flickan och vildpäronen*. När Eleftheria och hennes syster började skolan försökte hennes mamma att lära sig att skriva tillsammans med sina barn, men i stället för det grekiska alfabetet konstruerade hon ett eget.

### FRÅGOR:

Vad har sagor för funktion i våra liv?

Finns det en saga, en vaggvisa, en sång som du bär med dig från dina föräldrar?

Eleftherias familj är armeniska ortodoxa greker. Hennes mamma pratar både turkiska och grekiska. 1922 – 1924 genomfördes den stora folkförflyttningen mellan Turkiet och Grekland som en direkt påföljd av folkmordet på armenier. Ungefär 1,2 miljoner kristna tvingades lämna Turkiet och bosätta sig i Grekland, lämna sina hem som i årtusenden varit deras. Från Grekland tvingades 400 000 muslimer att lämna det som varit ett hem med årtusenden av historia begravd i jorden och själen.

Det armeniska folkmordet startar 1915 och pågår fram till 1923. Runt två miljoner människor mördas, så oerhört många fler påverkas. Kiki och Eleftheria bär med sig ären. Så många dog, några klarade sig, några flyttade i den stora tvångsförflyttningen medan vissa försökte leva kvar i ett Turkiet där rättigheter och möjligheter till liv var begränsade. Fram till 1967 och militärkuppen i Grekland flydde fortfarande ortodoxa greker dit och idag finns bara en ytterst liten grekisktalande del kvar i Istanbul, Turkiet.

Eleftheria växer upp i den fattiga byn, Neokesaria, i norra Grekland. En by som överlever på sina tobaksodlingar. Där kvinnorna arbetar på fälten tillsammans med sina barn, där inkomsten är osäkrad och där nöden ständigt är runt hörnet. En dålig skörd och du har inga pengar kommande år.

#### **FRÅGOR**

Hur påverkar fattigdom människan?

Eleftheria hittade teatern som blev nyckeln för henne att lämna den by, det liv, hon hade. Hon berättar om en skam över sina föräldrar och över sin bakgrund. En skam som göder ännu mer skam. Hon skäms över att hon skäms.

#### **FRÅGOR**

Hur påverkas du av din bakgrund?

Har du känt en skam över dina föräldrar, din bakgrund, ditt namn?

#### **LÄS MER:**

<https://www.levandehistoria.se/fakta/folkmord/folkmordet-1915>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/armeniska-folkmordet-1915>

*”Jag hatar tobaksfältet. Fattigdomen, våldet.*

*Hur det luktade.*

*Jag har lukten av tobak kvar i min kropp.*

*Jag föddes i tobak.*

*Jag har sett min mammas kropp gå sönder.*

*Hennes händer – svullna, grova, de luktade...”*



DEL 3  
**FÖRDJUPNING**

# SPRÅK

En av de stora saker som skiljer människan från andra djur är vårt språk. Vår förmåga och oerhörda längtan efter att kommunicera.

Människan har utvecklat språket parallellt med att hon blivit människa och samhället utvecklats. Det är vårt viktigaste verktyg för att tänka, kommunicera och lära. Det är genom språket och orden som världen vecklar ut sig och blir större.

Vi kan aldrig veta vilka som var de första orden, eller vilka samtal som fördes vid en lägereld för 20 000 år sen. Vi vet att människan redan för 10 000 år sedan skrev ner saker, det ser vi i de grottmålningar som upptäckts, men dess betydelse har vi ingen aning om. För oss är de okända symboler, krumelurer som någon gång betydde något.

Världens första författare anses vara Enheduanna. Hon levde för 4000 år sedan och var en sumerisk prinsessa, prästinna, matematiker, astrolog, astronom, sagoberättare och poet. Hon skrev i tecken, där varje symbol stod för ett ord.

Det första alfabetiska skrivsystemet uppfanns i Palestina runt 1600 f. Kr. Det gav möjlighet för tusentals och åter tusentals ord att skrivas.

## FRÅGOR:

Varför skapades skriftspråket?

Varför skriver människan dikter, romaner, lätttexter och sagor?

Hur skulle världen se ut om inte det skrivna ordet fanns?

## VAD ÄR ANALFABETISM?

Analfabetism betyder förenklat att du inte kan läsa eller skriva.

I Sverige saknar närmare 800 000 människor i ålder 16 - 65 år tillräckliga läsfärdigheter och räknas därför in i begreppet analfabetism.

Att inte kunna läsa eller skriva handlar primärt om utbildningsmöjligheter och tillgång till skola, undervisning och att kunna ta sig an kunskap utifrån socioekonomiska förutsättningar.

### LÄS MER:

Gulistan Kavak, socionom och skolkurator som skrivit böckerna

"Analfabetism : det osynliga funktionshindret" och "Min mamma kan inte läsa och skriva"

### LYSSNA:

Språket special: Mina föräldrar är analfabeter 23 januari 2023 - Språket | Sveriges Radio

<https://www.sverigesradio.se/avsnitt/spraket-special-mina-foraldrar-ar-analfabeter>

## DEN STORA KATASTROFEN

Under folkmordet i det Osmanska riket mördades mellan 1-1,5 miljon armenier och runt 700 000 assyrier, syrianer, kaldéer och greker. Massmorden genomfördes på order från de styrande så kallade ungturkarna och utfördes genom tvångsdeportationer, avrättningar, massakrer och framkallad hungersnöd. De flesta offren dödades under åren 1915-1916, men förföljelserna fortsatte fram till 1923. Det Osmanska riket tömdes i stort sett på sin kristna befolkning.

Under 1800-talets senare hälft började det Osmanska riket att falla sönder. Viktiga delar av Osmanska riket såsom områden i Balkan blev självständiga och i kölvattnet av detta börjar även den kristna medelklassen i Osmanska riket att kräva rättvisa, armenierna var uteslutna från politisk makt och hade betydligt sämre villkor än den muslimska ledande makten.

Genom en statskupp 1908 tog ”Kommittén för enhet och framsteg”, de så kallade ungturkarna eller Ittihadpartiet, makten i det Osmanska riket. Idéer om att skapa en etniskt homogen muslimsk stat fick starkt fäste. De kristna minoriteterna, framförallt armenierna, började alltmer ses som en illojal folkgrupp som splittrade landet. När första världskriget bröt ut 1914 gick Osmanska riket i krig på Centralmakternas sida. De kristna armenierna anklagades för att stödja motståndarsidan, Storbritannien, Frankrike och ärkefienden Ryssland.

År 1915 natten mellan den 24 och 25 april arresteras, mördas, deporteras och fängslas flera hundra armeniska politiska, intellektuella och religiösa ledare i Konstantinopel, dagens Istanbul. Det blir starten på ett folkmord som fortsatte fram till 1923. Detta folkmord kom att rita om kartan och ligger till grund för den nationalism som än idag gör sig gällande i detta tidigare heterogena område.

Lausannefreden 1923 var ett fredsavtal mellan flera västmakter och den nya republiken Turkiet. Det innehöll flera delar, men en bärande del var ett folkutbyte mellan Grekland och Turkiet. Ett folkombyte som skulle garantera freden genom att skapa nya religiösa och etniskt homogena nationalstater.

Folkombytet krävde att 360 000 turkar från Trakien i norra Grekland och från Kreta tvångsflyttades till nybildade Turkiet medan 1,4 miljoner greker från Smyrna och andra delar av Turkiet tvingades flytta till Grekland. Detta under loppet av två år. Under åren som fortlöpte skedde en fortsatt flykt från Turkiet och den förföljelse som ortodoxa kristna utsattes för.

Redan 1915 benämndes massakrerna som ”brott mot mänskligheten”, det var första gången detta begrepp använts i ett officiellt internationellt sammanhang. Men trots vetskapen om vad som hänt och fortfarande hände sopades folkmordet under mattan efter att staten Turkiet bildats 1923. Inom forskningen benämns Folkmordet 1915 som ett lyckat folkmord i och med att syftet uppnåddes. Att skapa homogena nationer och stärka nationalismen. Sverige erkände massakern som folkmord 2010, Tyskland först 2016 efter stora hot om sanktioner från Turkiet.

Det armenska folkmordets historia, med dess omänskliga grymhet, går igen i vår absoluta samtids brutalitet i Gaza, Sudan, Ukraina och Myanmar för att nämna ett fåtal.

**FRÅGOR:**

Varför är det viktigt att andra länder erkänner ett folkmord?

Vad är nationalism?

Är ditt lands historia avgörande för din identitet?

Är din familj avgörande för din identitet?

Är din familjs historia avgörande för din identitet?

